keramiske noter 47/2018

24. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

redigeret af Gunnar Jakobsen

Erik Nyholm. Keramiske billeder. Af Troels Andersen. Forlaget Vandkunsten, København 2017. 224 s. ill. litt. noter. ib. 350 kr.

I dansk keramiks historie fra 1930'erne og frem gennem det 20. århundrede spiller keramikerne med uddannelse fra de etablerede undervisningsinstitutioner som kunsthåndværkerskolerne i København og Kolding (nu Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering, Nexø) og Det Jyske Kunstakademi m.fl. en dominerende rolle. Men tilbage fra kunstnerkeramikkens dage i slutningen af 1800'erne og videre frem har det keramiske materiale heldigvis også tiltrukket betydelige billedkunstnere og stærke personligheder, som har bidraget med andre tilgange til leret og holdt det levende og dynamisk i en kunstnerisk eksperimenterende virksomhed.

En af disse dynamoer i det keramiske univers i Danmark er autodidakten Erik Nyholm (1911-1990), der gennem sit lange, myreflittige og arbejdskrævende liv nåede frem til et enestående og stærkt personligt udtryk i den lange række af værker, han har efterladt sig i form af udsmykninger rundt om i landet og som også kan ses på vore museer. Denne på enhver måde inspirerende og dedikerede keramiker har nu fået sin vidende og klart og smukt skrevne biografi, forfattet af kunsthistorikeren Troels Andersen, leder af Silkeborg Kunstmuseum (nu Museum Jorn) 1973-2004, og nær ven af Erik Nyholm. På mange måder er forfatterens og Erik Nyholms livsløb vævet tæt sammen også i venskabs- og arbejdsfællesskabet med Asger Jorn som katalysator, igangsætter og direkte forbindelsesled til den internationale kunstverden. For dem alle tre blev Silkeborgegnen centrum for en række initiativer på kunstens område, herunder planerne for Jorns museum. Både Nyholm og Troels Andersen var bosat på egnen og Jorn opholdt sig ofte her i længere perioder blandt andet som patient på tuberkulosesanatoriet.

Biografien er opdelt i 28 afsnit, samt en epilog, biografi, bibliografi og udstillingsliste. Bogen er usædvanligt levende og smukt illustreret med et afvekslende billedvalg fra Nyholms værksteder, hans omgivelser og arbejdssituationer, hvor man oplever kunstnerens stærke menneskelige udstråling. Dertil de talrige glimrende fotografier af Lars Bay af de mange værker, der gør det muligt for læseren at sætte sig ind i Nyholms keramiske verden mere fuldstændigt end nogensinde før. Mange af fotografierne viser således værker i privateje, der ikke før har været tilgængelige for offentligheden.

Tekstafsnittene fører læseren kronologisk gennem Erik Nyholms liv og kunstnerbane, fra barndomserindringerne i Ballerup til det, som skulle blive hans profession og økonomiske grundlag: dambrug og fiskeopdræt, hvor han selv udførte det krævende fysiske arbejde, frem til han i 1961 havde økonomi til at ansætte en fiskemester. Nyholm var således godt og vel 50 år førend han kunne hellige sig maleriet og keramikken i mere fuldt omfang.

Fra 1940 slår Nyholm sig ned i nærheden af Silkeborg i en ejendom i Hørbylunde, som han bygger ud gennem årene, og som bliver hans værksted og fra 1950 familiens faste bopæl. Dette Midtjyske område var en gammel pottemageregn med mange værksteder, som Erik Nyholm og Asger Jorn (med familietilknytning til Silkeborg), fik stor glæde af, og med hjælp fra pottemageren Knud Jensen i Sorring byggede Nyholm her sin egen ovn i 1950 og begyndte med keramiske forsøg bl.a. inspireret af Jorns samtidige arbejde med keramikken. - I 1950 giftede Nyholm og den unge amerikanske Janet Gay sig og sammen skabte de med deres fem børn et gæstfrit og levende hjem i det Midtjyske.

Nyholms vej til et kunstnerisk virke var ikke den direkte, men udvikledes i løbet af 1940'erne, hvor han sideløbende med arbejdet som dambruger, begyndte at male og havde forbindelse med en nærboende maler Carl Harry Sonne. Forfatteren beskriver disse års arbejdsomme og søgende liv og citerer bl.a. Nyholm for indtrykkene fra rejser gennem et krigshærget Europa. Der fortælles også om de to lange ophold i USA i 1961/62 og

1974, om arbejdet med at opnå udstillinger og galleriforbindelser, salg af egne og medbragte værker af Jorn mv. Der er vigtig viden at hente om denne fase af Nyholms liv som overalt i biografien, hvor forfatterens indgående kendskab til de implicerede personer bringer sammenhæng og perspektiv i historien.

I det kunstneriske kraftfelt, som opstod omkring Silkeborg gennem samarbejdet mellem Asger Jorn, Erik Nyholm og Cobrakunstnerne Appel, Corneille og Constant, blev Nyholm ført videre ind på en kunstnerisk løbebane, som fra 1950 mere og mere blev fokuseret på keramikken, og som førte til hans involvering i løsningen af en stor keramisk opgave, som opstod i forbindelse med planerne for et nyt Jorn-museum i Silkeborg. Frem til 1973, hvor Jorn dør, var der nær forbindelse mellem Nyholm og Jorn, således besøgte de sammen blandt andet Jean Dubuffet i Paris i 1961, et møde, som dannede grundlag for, at Nyholm blev betroet gennemførelse i 1976-77 af det 100 m² store keramiske relief *Epokhé* efter tegning af Dubuffet. Dette gigantiske keramiske billede blev en øjenåbner for yngre billedkunstnere blandt andre Lene Adler Petersen, Bjørn Nørgaard og Lars Ravn og gav stødet til en fornyet interesse for det keramiske materiale. Efter råd fra Nyholm assisteredes de af en tidligere elev af Nyholm, Esben Lyngsaa Madsen, som sammen med Bent Skytte-Rasmussen havde grundlagt et værkstedet Ild & Ler med brændingsfaciliteter for store keramiske udsmykninger (i dag Tommerup Keramiske Værksted ledet af Esben Lyngsaa Madsen og Gunhild Rudjord), og hvor *Epokhé* i 1977 blev brændt under ledelse af Erik Nyholm.

Gennem størstedelen af biografien fører forfatteren læseren ud på en lystvandring gennem Nyholms keramiske oeuvre, de mange udsmykninger rundt om i landet og ikke mindst i Silkeborg, betydningen af *de blå sten* i samspillet med den omgivende natur, og de talrige stentøjsfade, som er højdepunkter ikke alene i Nyholms keramiske værk men i dansk keramik overhovedet. Det er forfatterens store fortjeneste, at Nyholm nu får sin fortjente placering og lykkeligt, at biografien kommer på et tidspunkt, hvor der er fornyet interesse for en ekspressiv og eksperimenterende keramisk kunst ikke mindst hos den yngre generation af danske keramikere. For dem og for alle, der interesserer sig for keramik, er biografien en guldgrube af oplysninger om et kunstnerliv, hvor ikke før prøvede processer og materialer fra de nære omgivelser blev omsat i keramiske billeder af stor styrke. Man forstår, hvor banebrydende Nyholms keramik var (og er) sammenlignet samtidens strømninger i dansk keramik, der stræbte efter at forfine teknik, former og glasurer. Nyholms arbejder lå langt fra traditionen, hans mål var at skabe keramiske billeder (s. 51).

Med Erik Nyholms egne ord slutter denne anmeldelse af en klar og rig biografi om en stor keramiker:

Det var lerets mange muligheder der gjorde mig til en professionel amatør i keramikkens verden – en verden fuld af overraskelser. Den samtale med naturen som ligger bagved billeddannelsen går mange veje. I keramikken hævder materialet sig så stærkt, at det sommetider skubber de billeder væk, som man har drømt om at lave. (Erik Nyholm, Keramikkens Veje. Silkeborg Kunstmuseums Forlag, 1986, s. 128).

Bodil Busk Laursen